

# שמעתא עמיקתא

## האם מועיל שמירה מאיסור יחוד על ידי הטלפון

א. שמירה מאיסור יחוד ע"י שמיעה. ב. חשש שמא יגרום מצב של יחוד בידים. ג. חשש שמא יסלק מניעת היחוד.

עובדא הוה במי שעקב צורך עבודתו פעמים רבות מתעוררות אצלו שאלות של איסור יחוד. ונשאלה השאלה האם מועיל למנוע איסור יחוד ע"י שיחה טלפונית עם מי שמועיל כשומר כגון אשתו או איש אחר וכדו', דדלמא אין זה שמירה מעליא ובפרט שבידו לנתק השיחה ולתלות הניתוק בדברים אחרים. (והשאלה היתה באופן שאין דרך אחרת להינצל מהאיסור אם לא שימנע מההליכה למקום והדבר יהיה כרוך בהפסד מרובה).

### א. שמירה מאיסור יחוד ע"י שמיעה

איתא בש"ס קידושין (א"פ). אמר רבה בעלה בעיר אין חוששין משום יחוד. רב ביבי איקלע (הגיע) לבי רב יוסף אמר להו שקולי דרגא מתותי ביבי (תסלקו הסולם שלא יוכל לרדת מהעלייה ולא יבא לידי יחוד), והא אמר רבה בעלה בעיר אין חוששין משום יחוד שאני רב ביבי דשושבינתיה הואי וגייסא ביה, ע"כ. וכן פסקו הטשו"ע (אה"ע סי' כב סעי' ח) דאשה שבעלה בעיר אין חוששין להתייחד עמה. ואם היה זה גס בה, כגון שגדלה עמו או שהיא קרובתו, לא יתייחד עמה אע"פ שבעלה בעיר. (ועיי' הפרטים בזה בגליון קפ"ה).

והנה לכאורה משי"ס הני"ל יש ללמוד דהיתר דבעלה בעיר הוא אף כשבעלה סומא דהרי רב יוסף סגינהור היה. וכן הוכיח האור שמח (אס"ב פכ"ב ה"ב). אלא שראיתי בינע"ץ (קדושין ס"ט) שמסתפק בזה דאפשר דרב יוסף נהפך לסגי נהור לאחר מכן. והאפי' זוטרי (אה"ע סי' כב ס"ק ח) פסק דלא מהני. אולם הרד"ל (שם ד"ה שאני) כתב דמועיל שמירתו כי מרגיש מה שנעשה בבית וכעין זה מצינו בשבת (קכ"ח): סומא היושבת על המשבר שמחללין שבת להדליק הנר ליתובי דעתה מפני שמרגשת במעשה חברותיה בבית, ע"כ. וכן פסק החיד"א (שער יוסף סי' ג). וכן דעת הצ"ח (ח"ו סי' טו פ"ג ד"ה ולהוכיחה). [אמנם לדעת החזו"א (דבר הלכה סי' ז אות ב) דס"ל דבעלה בעיר מועיל אפילו כשאין בעלה בקירוב מקום שיכול להגיעה למקום היחוד משום דכך טבעה שאם בעלה בעיר אינה מורדת בו. ודאי אף בסומא יש להקל, ועיין משי"כ בנוגע לשיטת החזו"א בגליון קפ"ה].

ולפניי ז"ל דה"ה ב"י"ד דע"י השמיעה מרגיש מה שנעשה שם דומיא דסגי נהור שמרגיש ע"י חוש השמיעה. ויש לחלק קצת. [ואע"פ שבעם הארץ אין טבעות עין כמבואר לענין אבדה, וא"כ טביעות קלא גם לית ליה, מ"מ לענין שאר איסורים יש לו טביעות עין, וכמו שהוכיח בישי"ש (פ"ג סי' כו) מחולין (צו). שאמרו דסומא מותר באשתו וכן בני אדם מותרין בשותיהן בלילה משום טביעות עינא דקלא. ועיי' בנקה"כ (י"ד רס"ג), בפמ"ג (י"ד סי' סג ס"ג ס"ק א) ובמהרש"ם (ח"א נ"ג ד"ה ומ"ש שהקונים)].

### ב. חשש שמא יגרום מצב של יחוד בידים

אולם אף אם נימא דשמיעה אפילו ע"י טלפון חשיב שמירה מצד עצמה. מ"מ אכתי יש לדון האם חיי' לשמא יגבר עליו יצרו ויכבה את המכשיר וכדו' ויתלה הניתוק בדבר אחר (כגון בעביה טכנית וכדו').

ולכאורה יש לחוש לזה דהרי שנינו בקדושין (א"פ). דאע"פ שבשתי אנשים ואישה אחת ליכא יחוד מ"מ בדרך בעינן שלשה אנשים, שמא יצטרך אחד מהם לבית הכסא (ובעי' להתרחק לצניעות, רש"י) ונמצא אחד מתייחד עם הערוה, ע"כ. וכן פסק הרמ"א (אה"ע סי' כב סעי' ה). ומבואר דחיי' שא' מהם ישאר עמה בודון.

אלא עדיין בר"י (נתיב כ"ג ח"א קצ"ב). שכתב בשם הרמ"ה דדוקא שהולכים עמה לשמרה אז צריכין שלשה ע"מ ששנים ישארו עמה, דאי לאו הכי למאי נחוש לה כשיצטרך א' מהן להשתין ילך חבירו עמו ויניחנה לבדה, עכ"ל. ומבואר דס"ל שבמקום אנשים כשרים לא חיי' שישאר במצב של יחוד. [והביא דבריו הדרכי משה (סי' כב אות א). אולם הרמ"א (סעי' ה) לא הזכיר דברי הר"י. ומשמע דס"ל דאין לסמוך עליו להלכה. וכ"כ הבי"ש (סי' ט). ועיין בבן איש חי (עוד יוסף ח"י פ' שופטים אות ז) שכת' (אפי' לדעת הרמ"א) דלא נוקטים כדעת הר"י. אולם הנוב"י (ק' רס"י ס"ט) פסק כהר"י. וכן בחכ"א (כלל קבו אות ה) הביא דברי הר"י להלכה. ובאג"מ (ח"ג ס' א אות ג) כתב שבשעת הדחק יש לסמוך על הר"י דכן משמע דסובר הפר"שה (סי"ב), ע"כ. וכן נראה דעת הגדולי ישראל (פכ"ז אות ה). ועיי' משי"כ בזה בס"ד בגליון קצ"א].

ועינין עוד בראב"ד (בעלי הנפש שער הפרישה צ"ה ע"ג) שכתב בשם ר' אומרים דכי אמרינן בעלמא דאשה מתייחדת עם שני אנשים כשרים הני מילי ביום, אבל בלילה בזמן שהדרך ללכת לישון צריכים שיהיו שם ג' אנשים מפני שהוא דומה לדרך דאמרינן לא שנו אלא בעיר אבל בדרך עד שיהיו שלשה שמא יצטרך אחד מהם לנקביו ונמצא זה מתייחד עם הערוה, והכי נמי חיישינן דילמא אדניי חד מינייהו אזיל חד ועביד איסורא ומסתברא כוותיה, ע"כ. ומבואר שחוששין שיעבור על איסור יחוד אע"פ שבידו להקיץ את חברו.

אמנם כבר יצא הבי"ש (סי' ט) לחלק דלעולם לא חיי' שאדם יגרום לעצמו מצב של יחוד והא דהראב"ד חמיר טפי כי אע"פ דאם חבירו נרדם הוא יכול להקיץ, מ"מ כבר בינו לבינו מתייחד עמה והאיסור יחוד כבר קיים משא"כ בהא דהר"י שאין עדיין מצב של יחוד. אלא דעיי"ש ששוב דדקדק מלשון הראב"ד דחיישינן שא' ימתין במזיד שהשני ישן כדי לעשות העבירה, ועי' תמה דאמאי חיישנן להכי והרי בכשר עסקינן וסיים דיש ליישב קצת, ע"כ. ומשי"כ דיש ליישב קצת, י"ל דכיון שבלילה עסקינן והדבר מצוי שא' ירדם, ע"כ חיישינן טפי היכן שהחשש יחוד אינו ע"י שיעשה מעשה בודון לגרום מצב של יחוד אלא הוא בשוא"ת (מחמת שחברו ירדם לאונסו ולא ישמרו).

ועי"פ מבואר מדברי הר"י דלא חיי' שא' יגרום מצב של יחוד בידים. ואף לפי החולקים על הר"י וכמו כן אף לפי הראב"ד, י"ל שלא חיישינן אלא בשב ואל תעשה, אבל וקום ועשה שא' יגרום לעצמו מצב של יחוד לא מצינו. תדע דאלי"ה לא שייך ההיתר של פתח פתוח לרה"ר דהרי יש לחוש שמא ינעול הדלת. וכ"כ הט"ז (ס"ס ט) שלא חיישינן שילכו למקום צנוע להתייחד. וכ"כ החזו"א שבסמוך. ולפניי ז"ל לכאורה דה"ה ב"י"ד דלא חיי' לשמא ינתק וכדו'.

### ג. חשש שמא יסלק מניעת היחוד

אלא דיש להקשות על יסוד הני"ל, מהא דאיתא בקדושין (א"פ). אנשים מבפנים ונשים מבחוץ (בבית החיצון) חוששין משום יחוד כו'. ופרש"י (שם) הפנימים יש להם דרך לחוץ הילכך אנשים בפנים ונשים בחוץ חוששין שמא יצא אחד מהם ויתייחד עם הנשים, ע"כ. וכדבריו פירש הר"ן (ג' ב"ד"ף). מבואר דאיכא חשש שאחד יגרום איסור יחוד לעצמו. [אולם הרמב"ם (אס"ב פכ"ב ה"ח) כתב דדוקא אם פירשה אשה אחת לבין האנשים או איש לבין הנשים אסורין משום ייחוד, ע"כ. ומבואר דס"ל דדוקא כשאחד פרש איכא יחוד].

שו"מ בחזו"א (אה"ע סי' ל"ד ס"ק א) שעמד בזה וכתב דהתם חמיר כיון שאין דרך פתח האנשים אלא דרך חדר של הנשים תקיף יצרו וחשיב כחדר אחד. ועיין במקנה (שם) ובאג"מ (אה"ע ח"ד סי' טה אות ג וחידו' ח"ב סי' צ"ב), ועיי' עוד משי"כ בזה בגליון קפ"ט. יוצא שבמקום שיש בו משום יחוד ממש, חוששים שמא יעשה תחבולות ויבא לידי יחוד גמור. ולא דמי לבעלה בעיר דמהני אף בסומא, דכיון דמרתתני אין כאן איסור יחוד כלל ואין הדבר תלוי בה אלא בו אם יבוא או לא יבוא. [ואף הרמב"ם המיקל בזה, ב"י"ד יודה להחמיר דשאני התם דסוף סוף נמצאים בחדרים נפרדים משא"כ ב"י"ד].

### מסקנא דדינא-

העולה לדינא דלא מהני קשר טלפוני למנוע איסור יחוד (וכבר הורו רבותינו שאף שמירה במגעל סגור, ע"י מצלמות, לא מהני, ואכמ"ל).

## מדוע ליכא בל תוסיף בהוספת תקיעות על הדאורייתא

איתא בר"ה (ט"ו:) למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, כדי לערוב השטן. ויש לעיין אמאי ליכא איסורא דבל תוסיף במה שהוסיפו רבנן על מנין התקיעות שחייבים מהתורה. והנה מצינו לרמב"ם (פ"ב מהל' מפרים ה"ט) שכתב - הואיל ויש לבי"ד לגזור ולאסור דבר המותר ויעמוד איסורו לדורות, וכן יש להן להתיר איסורי תורה לפי שעה, מה הוא זה שהזהירה תורה לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו. שלא להוסיף על דברי תורה ולא לגרוע מהן ולקבוע ולקבוע הדבר לעולם שהוא מן התורה בין בתורה שבכתב בין בתורה שבע"פ. כיצד הרי כתוב בתורה לא תבשל גדי בחלב אמו, ומפי השמועה למדו שזה הכתוב אסר לבשל ולאכול בשר בחלב, בין בשר בהמה בין בשר חיה, אבל בשר עוף מותר בחלב מן התורה, אם יבא ב"ד ויחיר בשר חיה בחלב הרי זה גורע, ואם יאסור בשר העוף ויאמר שהוא בכלל הגדי והוא אסור מן התורה הרי זה מוסיף. אבל אם אמר בשר העוף מותר מן התורה ואנו נאסור אותו ונודיע לעם שהוא גזירה וכו', אין זה מוסיף אלא עושה סיג לתורה. וכן כל כיוצא ב'.

ובסוף מנין המצוות הקצור (שבי"ש ההלכות) כתב עוד - אלו הם שש מאות ושלוש עשרה מצוות שנאמרו לו למשה בסנין הן וכללותיהן ופורטותיהן ודקדוקיהן, וכל אותן הכללות והפרטות והדקדוקין והביאורין של כל מצוה ומצוה היא תורה שבעל פה שקבלו בית דין מפי בית דין. ויש מצוות אחרות שנתחדשו אחר מתן תורה וקבעו אותן נביאים וחכמים ופשטו בכל ישראל, כגון מקרא מגילה ונר חנוכה ותענית ותשעה באב וידים וערובין. ויש לכל מצווה מאלו פירושיה ודקדוקין וכו', כל אלו המצוות שנתחדשו חייבין אנו לקבלם ולשמרם שנ' לא תסור מכל הדבר וכו', ואינם תוספת על מצוות התורה. ועל מה הזהירה התורה לא תוסף ולא תגרע, שלא יהיה נביא רשאי לחדש דבר ולומר שהקב"ה צוהו במצווה זו להוסיפה למצווה התורה, או לחסר אחת מאלו השש מאות ושלוש עשרה מצוות. אבל אם הוסיפו ב"ד עם נביא שיהיה באותו הזמן מצוה דרך תקנה או דרך תוראה או דרך גזרה, אין זו תוספת, שהרי לא אמרו שהקב"ה ציווה לעשות ערוב או לקרוא המגלה בעונתה, ואילו אמרו כן היו מוסיפין על התורה.

ולדבריו קושיא מעיקרא ליתא, שהרי לא אמרו חכמים שהקב"ה ציווה לתקוע עוד תקיעות, אלא הוסיפו דרך תקנה תקיעות נוספות.

אולם התוס' (ר"ה ט"ז:) כן הקשו ההיא קושיא וז"ל: ותוקעין ומריעין כשהן עומדין - תימא הא קעבר משום בל תוסיף. וכי תימא כיון שכבר יצא הוה ליה שלא בזמנו דלא עבר, אלא אמרינן בסוף פרק ראוהו ב"ד (כה:) גבי ברכת כהנים דאין מוסיף ברכה אחת משלו משהו דלא עבר עליה זמניה כיון דאילו מתרמי ליה צבורא אחרניא הדר מברך להו, ה"נ אי מתרמי ליה ציבורא הדר תקע להו.

ויישבו - דאין שייך בל תוסיף בעשיית מצוה אחת ב' פעמים, כגון כהן אם מברך וחוזר ומברך אותו ציבור עצמו, או נוטל לולב וחוזר ונוטל, וכן תוקע וחוזר ותוקע. וגבי מתנות בכור נמי אם נותן בקרן אחד ב' פעמים אין זה בל תוסיף.

ומבואר דס"ל דאיכא בל תוסיף אף בכ"ג שהוסיפו חז"ל איזו מצווה וביארו שהיא מדרבנן. ולשיטתם יל"ע אמאי ליכא בל תוסיף בכל שאר המצוות שהוסיפו רבנן על מצוות התורה.

והרשב"א (ר"ה ט"ז:) הביא דברי התוס' וכתב על דבריהם - והם ז"ל טרחו להעמיד שיטה זו ולא עלתה יפה בידם. ומסתברא דלא קשה כלל, דלא אמרו התם דאיכא משום בל תוסיף אלא במה שהוא מוסיף מדעת עצמו, כגון כהן שהוסיף ברכה משלו, ואי נמי יש משמני בסוכה במתחיל למצווה, א"נ במה שאירע שנתערב מהן אחת במתן ארבע כיוצא ב'. אבל במה שעמדו חכמים ותקנו לצורך אין כאן בל תוסיף, דכבר אמרה תורה ע"פ התורה אשר יורך. ותדע לך, דהא שמיני בסוכה בזמן הזה מצוה של דבריהם, וישנין ואוכלין בה למצווה, ואע"ג דבקיאינן השתא בקביעותא דירחא וכו'. אלמא כל לצורך גזרינן ומוסיפין והרשות בידן. וה"ה בכל

# מסתפק אם ניתק את האור במקרר, האם רשאי לפתחו בשבת

א. הדלקת הנורה ע"י פתיחת דלת המקרר. ב. ספק פסיק רישא לשעבר. ג. כשלא נחא ליה בהדלקת האור. ד. כשפותח בשינוי. ה. כשיש חזקה המתנגדת לספק. ו. סירכא נקט ואזיל. גבלין ר"יז הארכנו בס"ד לענין מי ששכח לנתק האור במקרר בער"ש האם רשאי לבקש מגדול שאינו יודע שעתיד האור להדלק לפותחו, מאחר שחשיב "מתעסק" כלפי הדלקת הנורה, וכן דנו בגוונא שעושה כן ע"י קטן. ועתה נדון בס"ד במי שמסופק אם אכן ניתק את האור, האם רשאי לפתחו המקרר בעצמו.

## א. הדלקת הנורה ע"י פתיחת דלת המקרר

נחלקנו גדולי פוסקי זמנינו האם פתיחת מקרר כשעל ידי כך נדלקת נורה נחשבת מלאכה בידים או פסיק רישא. דעת **האג"מ** (אורח חיים סי' טו) ו**האור לציון** (חייב פמ"א הגה ה' ד"ה ובמקום) דבכה"ג חשיב פסיק רישא. אולם **הגרש"א זצ"ל** (מנח"ש ח"א סי' צא אות ט) מצדד דחשיב מעשה מלאכה ממש. וכן נוטה דעת **הגר"ש זצ"ל** (ארח"ש פ"ג הגה קלו). ודעת **הגר"ח"ק שליט"א** (נד החיים עמ' קפד אות עב) שהמנהג להחשיבו כפסיק. וכן פסק **הש"י** (פלא אות א).

## ב. ספק פסיק רישא לשעבר

והנה לדעת המחמירים דפתיחת המקרר אינה בכלל פסיק, יש לאסור בני"ד כיון דאיכא בזה ספק דא"י שמא נמצא עושה מלאכה בידים. אולם לדעת המקילין יש לדון להתיר ע"פ דברי **הט"ז** (סי' ששס"ג פ"ג ו"ט ד) הסובר דספק פסיק שרי דהוה דבר שלא במתכוין ומותר, ע"כ.

וע"י **בגרי"ו** (סי' רנ"ג קו"א סי' ק) שהביא ראיה לדברי **הט"ז** (שבת מלחמת ים: ברי"ק) ו**הר"ן** (י"ט ד"ה מפני הו"ד בבי"ו סי' ש"ח). וכן הביא **בביאור הלכה** (סי' ששס"ג על סעי' ג' ד"ה ולכן). ושכן הוא **במאירי** (מא. ד"ה המיחוס). אלא דיעויין **בחי' רע"א** (י"ד סי' פ"ז על סעי' ו' ד"ה י"א) שפקק בדברי **הט"ז**.

והכרעת **הא"א מבוטאטש** (סי' שב על סעי' ט וס"ט שי"ט), **האגלי טל** (מלאכת חורש סי' ק כב אות כא), **הבן איש חי** (שנה שניה ופ"ב וא"ר אות ו), **בשבת השבת** (כללי דשא"מ אות ז) ו**הגרש"א זצ"ל** (שש"כ פ"י הגה מה) כהט"ז. אולם דעת **החלקת יואב** (ח"א סי' ח) להחמיר בזה. ו**במ"ב** (סי' ששס"ג אות ט) משמע דלא סמך לכתחילה על דברי **הט"ז** אלא במקום איסור דרבנן. וכן פסק **הגר"ש זצ"ל** (מאור השבת ח"ד סי' יד הגה ל' ד"ה והגר"ש).

## ג. לא נחא ליה בהדלקת האור

אלא דאף לדעת המחמירים לעיל דדוקא במקום איסור דרבנן מתירין ספק פסיק לשעבר, שמא בני"ד נמי חשיב איסור דרבנן, דהרי אם יש אור חשמל בבית בלא"ה לא איכפת ליה בהדלקת האור, וכמו כן לא נחא ליה בהדלקת הנורה דאינו חפץ שידלק האור שהרי אין רצונו לעבור איסור, ואי"כ י"ל דהו"ל פסיק דלא נחא ליה שאינו אסור מלא מדרבנן כמבואר **בשו"ע** (סי' שכ סעי' יח) ו**בביאור הלכה** (שם ד"ה דלא וסי' שכ סעי' ג' ד"ה ומצטער). וע"י בזה בגליון ר"א.

אלא דיש לדחות דכיון שבכל ימי השבוע אפילו כשיש לו אור בבית נחא ליה בהדלקת האור, שהרי ע"י כך אפשר לו לראות יותר טוב, גם בשבת חשיב נחא ליה. שו"ר שכי"כ **הגרש"א זצ"ל** (מנח"ש ח"א סי' צא אות ט) וביאר דאף שהאיש הזה דרכו בכל ערב שבת להוציא הנורה, וגם כשכיוונו טרח הרבה למצוא נכרי כדי לפתוח הדלת והוא מצטער מאד ואי"ע שתעשה על ידו מלאכה בשבת, אפ"ה ברור דחשיב פסיק דנחא ליה, ואסור לכ"ע לפתוח הדלת גם לדעת המתירים בפסיק דלא נחא ליה, משום דאם נאמר שמותר הרי שוב נחא לו להנות מהאור שנעשה בהיתר (ואף אם עוצם עיניו או מכסה תיכף הנורה במכסה באופן שלא יוכל כלל להנות מההדלקה, אסור). [וע"י **בא"ז נדברו** (ח"א סי' כ"ד ו"ג סי' כ"ד ו"ה) דאע"פ דלא נחא ליה, בעשיית המלאכה חשיב נחא ליה. ו**בארחות שבת** (פ"ל הגה י"ד ד"ה עוד) כתי' דבמקרה שבימות החול נחא לאדם במלאכה ורק ממתא איסור שבת לא נחא ליה אין זה בגדר פ"ר דלא נחא ליה, שהרי אם יתא מותר לעשות את המלאכה שוב יהא נחא לו במלאכה. עיין אגלי טל מלאכת אופה בהגה לאות מ"ה, ע"כ].

ואע"פ דמבואר דנחשב "נחא ליה" כשידוע שהאור ידלק, מ"מ אכתי התירו של **הט"ז** הנ"ל קיים לפי המקילין לעיל (בפסיק אפי' דא"י) כי בני"ד אינה אלא ספק ובשעת פתיחת המקרר, אינו מתכוין למלאכת העברה.

## ד. כשפותח בשינוי

נמצא לפי"ז שהיתר פתיחת המקרר באופן שמסופק אם כיבה הנורה תלוי בפלוגתא, דהרי הדלקת נורה בכלל איסור תורה היא (עכ"פ כשיש לה גוף לוהט, ואם אין לה גוף לוהט להרבה פוסקים הדין כנ"ל ויש סוברים שאסורה מדרבנן אא"כ יש עוד דברים הנפעלים ע"י פתיחת המקרר) ואי"כ לדבריהם לא סמכין על היתר דהט"ז. אלא די"ל דאף הם יודו אם פותח המקרר בשינוי כגון ע"י המרפק או ברגלו, דבכה"ג ליכא אלא איסור דרבנן ובמקום ספק פסיק לשעבר נקטינן להקל בכה"ג כנ"ל.

## ה. כשיש חזקה המתנגדת לספק

אלא דיש להסתפק האם נימא בני"ד שמעמידן הנורה על חזקה הראשונה שנשארה במקומה, ואי"כ אף להט"ז יש לאסור. אולם אף אם יש לאסור בזה מ"מ לדעת הסוברים דאמרין ספק דרבנן נגד אתחזק (עיין בזה לקמן אות ו') עדיין יש להתיר כשפותח בשינוי.

שו"מ **הגרש"א זצ"ל** (שש"כ פ"י הגה מה) גם מסתפק בזה דאולי אינו דומה לשם, דכאן מיד כשנתעורר הספק מעמידן הנורה על חזקה הראשונה שנשארה במקומה, ע"כ. וצ"ע. והעירוני די"ל דהכא לא מהני חזקה להחמיר שהרי מבואר **בתוס'** (יומא דל: מ"א) ו**בא"ש** (מכשיר פ"ד מ"א) דפסיק אסור כי חשיב **כמתכוון** לדלקה, ובני"ד כיון דספק הוא אצלו י"ל דאכתי הוי כאינו מכוון.

## ו. סירכא נקט ואזיל

ושי"מ אף ללא היתר של **הט"ז** הנ"ל יש לדון להתיר כשפותח עכ"פ בשינוי (דאיכא רק משום ספק איסור מלאכה דרבנן), ע"פ הא דמצנינו **בט"ז** (י"ד סי' ט"ז ס"ג כ"ד) בענין אשה אחת שבשלה בשר ושכחה אם מלחה אותו תחילה אם לאו, דהבשר מותר באכילה כי לא הוי אלא ספיקא דרבנן לקולא, ועוד די"ל דבדואי עשתה האשה כדרכה ומלחה תחלה כעין ההיא דאמרין גבי ק"ש טעה ב"וכתבתם" והתחיל "למען ריבוי" אי"צ לחזור דסירכא נקט ואתי, ע"כ. וכן נקט **בט"ז** באו"ח בסי' תכ"ב (סי' ק) אולם **הנה"כ** (שם) פליג על **הט"ז** דכל היכא דאיתחזק איסורא לא אמרין ספק דרבנן לקולא, אי"כ שמצד אחר בא לו שהוא מדרבנן (דהוי דם שבישלו), ואין להתיר מטעם דסירכא נקט, דאתרבה הכא מסתברא דלא מלחה דהרי ענין המליחה עסק גדול הוא והיאך אפשר ששכחה עסק כזה גם מ"ש דיש כאן רוב ע"כ חזקה ליתא דלא שייך כאן רוב, ע"כ. (וכן **המנחת יעקב** (ככל א' אות ט) חולק על **הט"ז**, אלא דעיין בספרו **שבות יעקב** (ח"ב סי' ע"ח) שדוקא היכן דאתחזק איסורא אינו מודה לו, ואע"פ למעשה רק צירף להתיירא סברת **הט"ז** הנ"ל).

מיהו **הנב"י** (י"ד ק' סי' נג) נקט כסברת **הט"ז** בענין אשה שמסופקת אם סרקה שעה לפני טבילת מצוה, דהוי ספק דרבנן [דרך העיון הוא מהי"ת, אבל החפיפה אינו אלא מתקנת עזרא], וכיון דמסתמא קודם הטבילה נהגה כמו שרגילה תמיד לרחוץ ולחפוף סירכא נקטה ואתי כמבואר **בט"ז** (שם), ע"כ. ולפ"ז לכאורה הי"ה בני"ד י"ל דסירכא נקט ואתי ועשה כדרכו לנתק הנורה. ואף לדעת **הפת"ש** (סי' קצ"ט סי' ב) שכתב שדוקא היכן ש"התחילה" להתעסק אמרין סירכא נקט (וכגון שידועת עכ"פ שמלחה צד אחד). וכן פסק **הזהב בשם** (ח"א סי' ק"ז) [וע"י בזה בגליון נ"ו], י"ל דאם התחיל להכין ההכנות עברת שבת גם לדידיה אמרין בני"ד שגם את זה הכין כדרכו. אלא דיש לחלק דשאני התם שהספק הוא בגוף החפיפה והרי זוכרת בעכ"פ התחילה, משא"כ בני"ד אלא התחיל להתעסק בגוף ההכנת כיומי המצוה. וחילוק זה שייך אף בדעת **הט"ז** (דשאני התם שסוף סוף ביטל להתעסק בלאו הבער), וצ"ע. [וכן מצאתי **בארחות שבת** (פ"ב הגה י"ט) שגם רצו לדמות למא דניא דהט"ז, וכתבו לחלק דהתם יודעת שעסקה בבער, שהרי ביטלתו, ובה אמרין דמן הסתם מלחה אותו קודם הבישול, אבל בני"ד אפשר שלא התעסק כלל עם המקרר].

## ז. הכרעת פוסקים

ולדינא מצנינו **בשו"ת מלמד להועיל** (ח"א סי' נ"ח ו"ג סי' ק) שנקט להתיר בכה"ג [ושם מייירי לענין פתחים שלא ידוע לו האם בפתיחת א' מהם עלול להדלק אור]. וכן הוא **בשערים המצויינים בהלכה** (סי' פ"ט סי' ב), **בש"כ** (פ"י אות ט) ו**במנחת אשר** (שבת ססי' מ). אולם **בארחות שבת** (פ"ב אות י"ב) כתבו להחמיר בזה. וע"י **במאור השבת** (ח"ד סי' י"ד אות טג).

ולמעשה כיון הדלקת הנורה ע"י פתיחת המקרר אם שחיבא פסיק תלויה במח' (ע"י לעיל באות א'), וכמו כן דברי **הט"ז** אינן לכ"ע, נראה דאין להקל בדבר, אלא יבקש מנכרי שיפתחנה או יבקש מקטן שיעשה כן על מנת להוציא דבר לצורכו (של הקטן), ובדאיכא עכו"ם או קטן יש מקום להקל אף ע"י עצמו לצורך שבת או אורחים, ויעשה כן ע"י שינוי.

## - מסקנא דדינא -

העולה לדינא, המסתפק בשבת אם ניתק הנורה או המערכת האלקטרונית של המקרר מער"ש, יפתחנה ע"י נכרי, או ע"י קטן (לצורך עצמו) ואם אין קטן יש מקום להקל לצורך שבת וכדו' אף ע"י עצמו, ויעשה כן בשינוי (כגון ע"י המרפק או הרגל וכדו'). ואם אחר שפתחה אכן הנורה נדלקה, ע"י בגליון ר"א שכתבנו איך לנהוג בסגירת המקרר בכה"ג.

תגרע לצורך, כגון יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת, אע"ג דאמרה התורה תקעו עמדו וגזרו שלא לתקוע, וכל זה לצורך, והי"נ לצורך ראו לתקוע ולחזור ולתקוע, ומצוה לשמוע לדברי חכמים מלא תסור.

ולכא"ו התוס' שלא יישבו כדבריו פליגי עליה, וא"כ אבתי תקשי לשיטתם איך תקנו חז"ל לישון בסוכה בזה"ז דידיענין בקביעותא דירחא ולכיון לשם מצוה, וכן שאר גזירות דרבנן שהוסיפו על דברי תורה.

וכבר עמד בזה בראש יוסף (שבת כה:) וז"ל - ולתוס' משמע אפי' אומרים שהוא מדרבנן יש כל תוסף, מדהקשו איך תוקעין פעם שנית, וסובר אפי' בני"ד אסור להוסיף, א"כ איך יתורצו קושיות הרמב"ם ז"ל בהל' ממרים איך מוסיפים בשר עוף וכדו' הרבה סייגים. וי"ל כי סוברים ודאי לעשות סייג לקיים דבר תורה אין זה כל תוסף כי מחזקים דברי תורה בזה שלא יבואו לגרוע בשר בהמה, וה"ה גורעין שופר ברי"ה בשבת שלא לגרוע אלא לחזק שלא יבואו לחלל שבת שהוא ככופר בכל התורה. משא"כ לתקוע מעומד ומיושב שהוא לערוב את הששן לא לחזק בזה ד"ת ולא לשום סייג רק כדי להוציא לאור דיננו, שפיר הוקשה להם הא קא עברי על כל תוסף. ואפי' יהיה מצוה דרבנן שייך כל תוסף דלא כתי' הרמב"ם ז"ל. ותירצו התוס' דבעשיית המצוה ב' פעמים ליכא כל תוסף. ונר הנוכה מקרא מגילה אע"ג דלאו סייג מ"מ לא שייך כל תוסף הואיל וליכא מצוה בדאורייתא כה"ג כלל וכו'. ומיהו שמיני בסוכה דיתבינן ולתוס' איכא כל תוסף אף במצוה דרבנן ועתה בקיאין בקביעא דירחא כמו שהקשה בחידושי הרשב"א, ואין עושין מספק אלא מודאי דרבנן, י"ל משום סייג שלא יבואו לזלזל ביום ראשון גם כן. עכ"ל. והביא דברו אלו אף בפתיחה הכוללת (סוף החלק הראשון).

אלא דהרע"ק"א (רוש וחייו ר"ה כ"ח:) יצא להקשות על דברי הפמ"ג מדברי התוס' (שם ד"ה דלמא קסבר) דקאמרי דאי קסבר ר' היושע מצוות עובר עליהן שלא בומנן הישן בשמיני בסוכה ליקח, בשביעי ספק שמיני לא יתכן. ולדברי הפמ"ג אף לר' היושע י"ל דיתבי בסוכה בשמיני, דשאני התם דנעשה משום סייג לתורה וליכא בכה"ג משום כל תוסף. ויל"ע.

[נכתב ע"י הרב ש. פ. שליט"א]

## פניני מוסר חודש אלול

**עבודת האלול - ריבוי במעשים אפילו חיצוניים** - "מה נוכל להציב נגד השפלות והירידה במדרון החטא?

העצה היעוצה היא שירבה האדם בעשיית מעשים טובים עוד בטרם יבוא לנסיון רגע הבחירה... ובהרבות מעשים טובים מתוך השינוי הזה, מתוך התלהבות, עד שנעשים לו הרגל, כחוק, ואז רק אז, ויעילו דברי מוסר שישמע, ויהפוך את ההרגל החיצוני להכרה פנימית. **כל עבודת אלול היא להתלהב ולהרבות במעשי חיצוניים, מקצה הרפיון שהיינו בו מקודם אל הקצה השני של התחזקות.**

והנה איתא בשו"ע שבעש"ת יש להרבות בזחירות בדקדוקי מצוות, אף באלה שאינו נוהר בהן בשאר ימות השנה, כגון שלא לקנות פת פלטר וכדו', ולכאורה עריך עיון מה העניין בזה, ומה הנועלת בזה אם יודע שאח"כ לא יזהר?

אלא הענין הוא שבוה הורונו חכמינו ז"ל את דרך התשובה, שבהתלהבות גדולה עריך להתחזק ולהרבות במעשים טובים ובדקדוקי מצוות, אף על פי שעדיין אינו לפי מדרגתו, כי שינוי דרכיו מהקצה אל הקצה יכשיר את לבבו, ויפתח לפניו את אפשרות התשובה הנוכח...". (מכתב מאליהו ח"ב עמ' 56)

נערך ע"י מחבר קונטרס  
"עבודת חודש אלול וימי הסליחות"  
מסדרת עבודת המועדים